ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

судья: Р.Маткурбанов

Шовот тумани 2024 йил 5 март

Шовот туманлараро иқтисодий суди судьяси Р.Маткубанов раислигида, судья ёрдамчиси М.Курбантурдиев котиблигида, даъвогар Гурлан тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгашининг «Ўрал ота ўғиллари» фермер ҳўжалиги манфаатида, жавобгар «Gurlan global teҳs» масъулияти чекланган жамиятидан 462.144.972 сўм қарздорликни ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича ишни Гурлан тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаш вакили Х.Якубов (ишончномага асосан), даъвогар вакили М.Нурманов (раҳбар), жавобгар вакили Ф.Ниязметов (ишончнома асосида) иштирокида, Шовот туманлараро иқтисодий судининг биносида бўлиб ўтган очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Гурлан тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда — Кенгаш деб юритилади) «Ўрал ота ўғиллари» фермер ҳўжалиги (бундан буён матнда — даъвогар деб юритилади) манфаатида Шовот туманлараро иқтисодий судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, «Gurlan global texs» масъулияти чекланган жамияти(бундан буён матнда — жавобгар деб юритилади)дан 462.144.972 сўм қарз ундиришни сўраган.

Суд мажлисида Кенгаш вакили билдирилган талабларни қўллаб-қувватлаб, суддан даъвони тўлиқ қаноатлантиришни сўради.

Шунингдек, Кенгаш вакили даъвонинг предметини ўзгартириш ҳақида мурожаат қилиб, унда шартнома мажбуриятлари жавобгар томонидан бажарилмаганлиги сабабли «Ўрал ота ўғиллари» фермер ҳўжалиги манфаатида жавобгар билан ўртасидаги 2023 йил 01 февралдаги 48-сонли пахта ва хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича тузилган фьючерс шартнома юзасидан 2023 йил 01 ноябрда қўшимча келишув бекор қилишини ҳамда олдиндан киритилган даъво аризаси бўйича сўраган даъво суммасини ундириб беришини сўраган.

Суд мажлисида даъвогар вакили даъво аризасини қўллаб-қувватлаб, суддан даъвони тўлиқ қаноатлантиришни сўради.

Жавобгар вакили даъвогарнинг даъво предметини ўзгартириш ҳақидаги аризасини қонуний кўриб чиқишни сўради.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 157-моддасига кўра, даъвогар ишни биринчи инстанция судида кўриш чоғида ишнинг мазмунан кўрилиши якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартиришга, даъво талабларининг микдорини кўпайтиришга ёки камайтиришга ҳақли. Суд даъвонинг асоси ва предмети бир вақтда ўзгартирилишини қабул қилмайди.

Шунга кўра, суд даъвогар бир вақтнинг ўзида даъвонинг асоси ва предметини ўзгартирган деб хисоблаб, даъвогарнинг даъво предметини

ўзгартириш тўғрисидаги аризасини қабул қилишни рад этиш ҳақида ўз ўрнида ажрим қилди.

Шундан сўнг, даъвогар вакили дастлабки даъво талабларидан келиб чиққан ҳолда уни тўлиқ қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида жавобгар вакили билдирилган қарз ундириш талабини тан олмаслигини билдириб, суддан даъво талабини рад қилишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахслар вакилларини тинглаб ҳамда ишдаги ҳужжатларни ўрганиб чиқиб, қуйидаги асосларга кўра даъвони рад қилишни лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасига кўра, ҳар кимга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органларининг ҳамда бошқа ташкилотларнинг, улар мансабдор шахсларининг қонунга хилоф қарорлари, ҳаракатлари ва ҳаракатсизлиги устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 8 ва 234-моддаларига асосан мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Ишдаги хужжатлардан маълум бўлишича, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2023 йил 01 февралда 48-сонли пахта хомашёси ва уруғлик пахтани бериш ҳамда харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.1.-бандига асосан даъвогар ўзининг 2023 йил учун бизнес-режасига асосан 63 гектар ер майдондан 233 тонна пахта хомашёсини жавобгарга етказиб бериши, жавобгар эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 5.3.-бандига мувофик етказилган махсулот ҳақини тўлаш мажбуриятини якуний ҳисоб-китоблар натижасига кўра 2024 йилнинг 1 январига қадар тўлиқ амалга оширилишини ўз зиммасига олган.

Даъвогар томонидан шартномада белгиланган микдорда пахта махсулоти топширилган бўлсада, жавобгар томонидан тўловлар тўлик амалга оширилмаган ва натижада жавобгарнинг даъвогар олдида 2024 йил 5 февраль холатига 462.144.972 сўм кредиторлик карздорлиги вужудга келган.

Ушуб қарздорлик жавобгар томонидан ҳисоблашув далолатномаси билан тан олинган.

Мазкур қарздорликни тўлаб беришни сўраб, даъвогарнинг жавобгарга юборган огохлантириш хати жавобгар томонидан ижросиз ва жавобсиз колдирилган.

Шундан кейин Кенгаш фермер хўжалик манфаатида судга юқоридаги даъво талаби билан мурожаат қилган.

Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодекси (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддасининг иккинчи кисмига биноан мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошка асослардан келиб чиқади.

ФК 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун хужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Тарафлар ўртасида тузилган фьючерс шартномаси 5.3-бандига мувофик етказилган махсулот ҳақини тўлаш мажбуриятини якуний ҳисоб-китоблар натижасига кўра 2024 йилнинг 01 январига қадар тўлик амалга оширилишини ўз зиммасига олган.

Бирок, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2023 йил 01 февралдаги 48-сонли пахта ва хом ашёси ва уруғлик пахта харид килиш бўйича фьючерс шартнома юзасидан 2023 йил 01 ноябрда кўшимча келишув тузилиб, унга кўра етказиб берилган махсулот учун якуний хисоб-китоблар натижасига кўра колган кисми 2024 йилнинг 30 апрелга кадар тўлаб берилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 354-моддасининг олтинчи қисмига мувофик, шартноманинг шарти тарафлар келишувида бошқача тартиб белгилаб қуйилмаганлиги туфайли қулланиладиган норма (диспозитив норма)да назарда тутилган ҳолларда тарафлар узаро келишиб, унинг кулланишини бекор қилишлари ёки унда назарда тутилганидан бошқача шартни белгилашлари мумкин. Бундай келишув булмаганда шартноманинг шарти диспозитив норма билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 382-моддасини биринчи қисмига кўра, агар ушбу Кодексда, бошқа қонунларда ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, шартнома тарафларнинг келишувига мувофик ўзгартирилиши ва бекор қилиниши мумкин.

Тарафлар 2023 йил 01 февралдаги 48-сонли пахта ва хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш буйича фьючерс шартнома юзасидан 2023 йил 01 ноябрда қушимча келишув тузиб, унга кура шартноманинг 5.3.-бандини 1-қисми янги тахрирда баён этилиб, етказиб берилган махсулот учун якуний хисоб-китоблар натижасига кура қолган қисми 2024 йилнинг 30 апрелга қадар тулаб берилишини белгилаган.

Мазкур холатда жавобгарнинг қарзни тўлаш муддати келмаганлиги сабабли даъвогарнинг жавобгардан асосий қарз ундириш талаби асоссиз хисобланади.

Шу сабабдан суд даъвогарнинг қарз суммасини ундириш талаби асоссиз деб ҳисоблаб, уни қаноатлантиришни рад қилишни, суд харажатларини даъвогар зиммасига юклашни лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи хар бир шахс ўз талаблари ва этирозларига асос қилиб келтираётган холатларни исботлаши керак.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг каноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш буйича ташкилий чора-тадбирлар тутрисида»ги 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли қарорининг 3-бандига асосан фермер, деҳқон хужаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кузлаб судга давлат божи туламасдан даъво аризалари, давлат ва хужалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шаҳслари ҳатти-ҳаракатлари

(ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш. Бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди.

Баён этилганларга асосан суд, даъвогарнинг даъво талабини рад килишни, суд харажатларини даъвогар зиммасига юклашни, даъвогар юкоридаги карорга мувофик давлат божидан озод этилганлигини инобатга олишни, тўланган почта харажатини даъвогар зиммасида колдиришни лозим деб топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 118, 157, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

карор килади:

Даъвогарнинг даъво талаби рад килинсин.

Хал қилув қароридан норози томон бир ойлик муддат ичида шу суд орқали Хоразм вилоят суди иктисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят (протест), биринчи инстанция судининг қонуний кучга кирган, апелляция тартибида кўрилмаган ҳал қилув қарори устидан олти ой ичида кассация тартибида шикоят беришга, прокурор протест келтиришга ҳақли.

Судья Р.Маткурбанов

